

κειαν τοῦ ἄσματος, ὁ δὲ Τζίλφιλ εἶχε ῥιφθῇ ἐπὶ ἀνακλίντρου ἐν τῷ ἄκρῳ τῆς αἰθούσης.

Ἐπειτα ἐκάτερος ἔλαβε βιβλίον τι. Ὁ μὲν Τζίλφιλ τὸ τελευταῖον φυλλάδιον τοῦ «Gentleman's Magazine», ὁ δὲ λοχαγὸς ἐξαπλωθεὶς ἐπὶ κλισμοῦ παρὰ τὴν θύραν ἤνοιξε τὸν Φωμπλάς. Τότε πλήρης σιωπῇ ἐπῆλθεν ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐκείνῃ, ἥτις πρὸ δέκα λεπτῶν ἐπάλλετο ὑπὸ τῶν περιπαθῶν τόνων τῆς Αἰκατερίνης.

(Ἐπεται συνέχεια).

ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΚΡΗΤΕΣ

[Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον].

Πρωϊαίτατα κατελίπομεν τὸ χωρίον Κλήμα. Κατελθόντες μικρὸν ἐτράπημεν πρὸς ἀνατολάς, καὶ διὰ μέσου φυτειῶν χωροῦντες προσεπελάσαμεν, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς πεδιάδος τῆς Μεσσαράς, τὰς ὄχθας ἀβαθοῦς ποταμοῦ ὅστις θὰ ἦναι ὁ Ληθαῖος (1). Διέβημεν αὐτὸν καὶ κατηυθύνθημεν εὐθὺς πρὸς τὸ χωρίον «Ἅγιοι Δέκα» τὸ ἐγγὺς τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Γόρτυνος ἐγεθέν. Ἐβαίνομεν διὰ πεδιάδος ὁμαλῆς, μὴ στερουμένης εὐαρέστου τινὸς ποικιλίας. Αἱ γὰρ καὶ ποῦ μὲν ἦσαν καλλιεργημένοι ποῦ δὲ χέρσοι ἐντελῶς. Τὰ δημητριακὰ ἐπιδίδουσι θαυμασίως εἰς τὴν παχεῖαν τῆς Μεσσαράς ἄρουραν, ἥτις δύναται ν' ἀποκληθῇ ὁ εὐρύς τῆς Κρήτης σιτοβολών. Ἐνίοτε, καὶ παρὰ τὰ χωρία ἰδίως, ἐφαίνοντο λαχανόκηποι, καὶ δένδρα ὀπωροφόρα. Ἀγέλαι βοῶν καὶ βουβάλων ἐβόσκον νωθρῶς τὰς παχείας νομάς. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μεμονωμένον προέκυπτεν ἀπὸ τῆς γῆς ἐρείπιον Ῥωμαϊκοῦ ἢ Ἐνετικοῦ τείχους, καὶ κιονόκρανον μεταγενεστέρως τέχνης κατέκειτο περαιτέρω ἐντὸς ἀγροῦ ἀκαλλιεργήτου. Αἱ ἐποχαὶ πάσαι ἐπεδείκνυνον τοὺς ἀφώνους αὐτῶν ἀντιπροσώπους ἐν τῷ εὐρυτάτῳ ἐκείνῳ καὶ ἀκατατάκτῳ μουσεῖῳ, ἐνθα, παρὰ τὸν σπόνδυλον στήλης Ἑλληνικῆς, ἔβλεπέ τις ἐπὶ λίθου ἀπωτέρω τὴν ἀδέξιον γραμμὴν τοῦ Ῥωμαίου τεχνίτου, καὶ τοῦ Ἐνετοῦ στρατιώτου τὸ ἀσβεστόκτιστον τεῖχος. Δεσπότης, τοὺς δεσπότας πάντας δαμάζων, καὶ τὰς ἐποχὰς πάσας ἰσοπεδῶν ἐπλανάτο ὑπερθεὶς ὁ καταστροφεὺς χρόνος. Ποικίλοι πληθυσμοὶ ἐβίωσαν ποτε εἰς τὸ πεδῖον τοῦτο. Ἀντιπαρῆλθον πάντες, καὶ μόνον ἀπὸ τὰ ἄμορφα λείψανα καὶ τὰ συντετριμμένα μνημεῖα τῆς τέχνης των μοχλοῦμεν σήμερον νὰ συμπεράνωμεν περὶ τοῦ βίου, τῆς πολιτείας, καὶ τῶν ἔξων αὐτῶν.

Τὸ χωρίον «Ἅγιοι Δέκα», εἰς ὃ μετὰ ἱκανὴν πορείαν ἀφίχθημεν ἤδη, ἀπλοῦται παρὰ τὸ εὐ-

ρύτατον πεδῖον. Συνορεύει πρὸς τὰς χαμηλοτέρους κλίσεις τῶν παρακειμένων τῇ Ἰδῇ βουνῶν, ὀφείλει δὲ τὴν φήμην αὐτοῦ εἰς τὴν γειτνιάσιν του πρὸς τὴν «τειχιόεσσαν» Γόρτυνα, ἥς τὰ ἐρείπια βλέπει τις μικρὸν ἀπωτέρω, κατὰ τὸν χῶρον ἐνθα τελοῦνται σήμερον αἱ ἀνασκαφαί. Ἐπισημοτάτη τῶν Κρητικῶν πόλεων ἐγένετό ποτε ἡ ἀρχαία Γόρτυς. Ὑπῆρξεν ἐφάμιλλος καὶ ἀντίπαλος τῆς Κνωσοῦ, ἐπέζησε δὲ ἀκμαία τῆς ἀντιζήλου τῆς. Ἀμφισβητεῖται ἡ ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς. Κατὰ τοὺς μὲν ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν φερώνυμον υἱὸν τοῦ Ῥαδαμάνθους, κατ' ἄλλους ὅμως ἐθεμελιώθη καὶ κατωκλήθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τοὺς ἐκ τῆς Πελοποννησιακῆς Γόρτυνος ἀποίκους. Ἡ ἐπικάριος αὐτῆς θέσις συνέτρεχε τὴν ἐμπορικὴν καὶ τὴν ἄλλην τῆς πόλεως ἀκμὴν. Δεχομένη τὰ πλούσια προϊόντα τοῦ πεδίου, ἐδέχετο, διὰ τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Μετάλλου, τῆς ξένης τὰ ἐμπορεύματα. Περιφημος διὰ τὸν μοναδικὸν καὶ ἀειθαλῆ αὐτῆς πλάτανον, ὑπὸ τὰ αἰωνίως πράσινα φύλλα τοῦ ὁποίου ἐπεδαψίλευσεν ὁ Ζεὺς τὰς τρυφερότητας αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπαχθεῖσαν Εὐρώπην, ἥτο περιφημος καὶ διὰ τὸ Πύθιον, διὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἐκατόμβου Διός, καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Ὅτε ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπέχυσεν εἰς τὴν Κρήτην τὸ ἀνέσπερον φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡγέρθη εἰς τὴν Γόρτυνα περικαλλὲς νὰ εἰς τὸν ἅγιον Τίτον καθιερωθεὶς, καὶ οὐτινος περισώζονται σήμερον οἱ ἡρειπωμένοι τοῖχοι.

Μετὰ βεβαιότητος δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι οἱ παρὰ τὸν χῶρον τῆς ἀρχαίας Γόρτυνος καὶ ἐγγὺς τοῦ χωρίου τῶν Ἁγίων Δέκα ἀποκαλυφθέντες κίονες, τὰ τειχώματα, αἱ ἐνεπιγράφοι πλάκες, τὰ ἐρείπια, τὰ μαρτυροῦντα τὴν πάλαι ἀκμὴν τοῦ οἰκοδομήματος, πάντα συλλήθδην τὰ ὄρθια ἔτι ἰστάμενα ἄμορφα μνημεῖα τῆς ἀρχαίας ἀρχιτεκτονικῆς, ἀνήκουσιν εἰς τὸ διάσημον ἱερὸν τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος. Ὑπάρχουσιν ἐκεῖ ἀρχαιοτάται ἐπιγραφαὶ τοῦ θου καὶ 7ου π. Χ. αἰῶνος βουστροφηδὸν κεχαραγμέναι, καὶ διὰ γραμμάτων μεγίστων καὶ σχήματος περιέργου. Ἐπιγραφή γραφεῖσα εἰς τριπλοῦν κανονίζει χωρογραφικὰς διαφορὰς μεταξύ τῶν πόλεων Γόρτυνος καὶ Κνωσοῦ. Ἀτυχῶς ἡ σφύρα κατέθραυσεν, εἰς χρόνους προγενεστέρους, τοὺς πολυτίμους ἐνεπιγράφους λίθους, καὶ ἤδη εἰς αὐτὰ τὰ ἐρείπια οἰκοδομημάτων μεταγενεστέρων ἀνευρίσκει τις τεμάχια ἐπιγραφῶν χρησιμοποιηθέντα ἀγροίκως ὡς οἰκοδομήσιμος ἀπλῶς ὕλη. Τὰ θραύσματα ταῦτα, τῇδε κακείσε ἐμφανίζοντα γράμματα, οὐδεμίαν σαφῆ εἰδησιν δύνανται νὰ δώσωσι δυστυχῶς, καθόσον, ἀποκοπέντα ἀπὸ διαφόρων ἐνεπιγραφῶν πλακῶν καὶ στύλων, ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς οἰκοδομὰς. Πλεῖστα τεμάχια ἀπῆχθησαν ἀπωτέρω, ἄλλα δὲ ἐσυλήθησαν παρὰ τῶν ξένων. Λόγῳ ὅμως

(1) Κατ' ἄλλους ὁ Ληθαῖος εἶναι ὁ τὸν χῶρον τῆς Γόρτυνος διαρρέων μικρὸς ποταμὸς.

ἀξίας, ἡ ἀνακαλυφθεῖσα διάσημος ἐπιγραφή, ἡ μέρος τῆς νομοθεσίας τοῦ Μίνως περισώσασα, εἶνε πολύτιμος, καὶ διὰ τὰς εἰδήσεις αὐτῆς καὶ διότι δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ἀρχαιότατον γνωστὸν πεζὸν κείμενον. Ἡ συγκίνησις ἐν Εὐρώπῃ ὑπῆρξε μεγίστη ἐκ τῆς γορτυνιακῆς ταύτης ἐπιγραφῆς, εὐαρέστως δὲ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐγκριτοὶ ἐν Ἀθήναις λόγιοι καὶ νομοδιδασκαλοὶ ἡσχολήθησαν, πάνυ φιλοτίμως, εἰς τὸ κείμενον τοῦ ἀρχαιολογικοῦ κειμηλίου. Σύμπτωσις ἀγαθὴ ἀπεκάλυψε τοὺς μεγάλους ὀγκολίθους, ἐφ' ὧν εὗρηται κεχαραγμένον μέρος τῶν νόμων τοῦ Μίνως. Παρὰ τὸν ῥύακα ὑδρομύλου τινὸς ὑπάρχουσιν οἱ λίθοι, οἱ τοιοῦτον πολύτιμον εὗρημα ἐνέχοντες. Τὴν ἀγαθὴν σύμπτωσιν ἐβοήθησεν ἡ πεφωτισμένη ἐπιστήμη, καὶ ἥδη ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος, ἡ μᾶλλον ὁ κόσμος κατέχει τὸν ἀρχαιολογικὸν τοῦτον θησαυρόν. Οἱ ἐνεπίγραφοι ὀγκολίθοι χρησιμεύουσιν ἤδη ἀντὶ ἐρείσματος εἰς τὸν κτιστὸν αὐλάκα, δι' οὗ χέεται τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου. Οὐδένα στυλοβάτην λαμπρότερον οὐδενὸς περικαλλοῦς μαρμαρίου γνωρίζω ἐν τῷ κόσμῳ δύναμενον νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν ἀπλοῦν ἐκεῖνον λίθον τὸν κατακείμενον παρὰ τὰ θεμέλια ἐλεεινοῦ ὑδρομύλου.

Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ἀνασκαφῶν, καὶ εἰς τὰ περίξ ἐν γένει τῆς πεδιάδος τῆς Γόρτυνος ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἀγάλματα ἄλλα μὲν ἀκέφαλα, ἄλλα ἄποδα, καὶ ἄλλα σχεδὸν ἥ ἐντελῶς συντετριμμένα. Ἀνευρίθησαν ἐκεῖ καὶ κεφαλαὶ μεμονωμένα, χεῖρες, πόδες, κνήμαι, καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς γλυπτικῶν συντετριμμάτων. Ἡ τέχνη δὲν φαίνεται τῆς καλῆς ἐποχῆς. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἀγάλματα μεταγενεστέρως τέχνης λαμπρῶς διατηρούμενα, καὶ ἀξιοσημείωτα διὰ τὸ εὐρυθμον αὐτῶν καὶ τὴν παράστασιν. Ἐν τούτων, Μακεδονικῆς ἐποχῆς, ἄνδρα Ἀσκληπιάδην εἰκονίζον, εἰδονκαθ' ὃδὸν ὑπτίως μετακομιζόμενον πεζῇ καὶ δι' ἄχθοφόρων ἀπὸ τοῦ χώρου τῶν ἀνασκαφῶν εἰς τὸ ἐν Ἡρακλείῳ Ἑλληνικὸν μουσεῖον. (1) Τὰ πολυτιμότερα ὅμως τῶν ἀρχαιολογικῶν εὕρημάτων, ἐκτὸς τῆς περιεχούσης τοὺς νόμους τοῦ Μίνως ἐπιγραφῆς, ἥτις εἶνε αὐτόχρονον ἀνεκτίμητος, εἰσὶν αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι ἐπιγραφαὶ καὶ συνθήκαι, καθ' ὅλου δι' εἰπεῖν οἱ ἐνεπίγραφοι λίθοι οἱ διὰ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων αὐτῶν καὶ τὴν ἀρχαιότητα σπανιώτατοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐπιγραφικῆς.

Μετὰ τοῦ ὀνόματος τῆς ἀρχαίας Γόρτυνος συνάπτεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μυθολογικοῦ Λα-

βυρίνθου. Ἡ Γόρτυς καὶ ἡ Κνωσσὸς ἀμφισβητοῦσι τὸ κατασκευάσασθαι τοῦτο, πῶς ὅμως ἀκριβῶς ὑπῆρξε, καὶ ἂν ὑπῆρξεν οἶον ἡ παράδοσις τὸ διέδωκε δὲν δύναται τις ἀκριβῶς νὰ ὀρίσῃ. Οἱ πλείους τῶν συγγραφέων τάσσουσι περὶ τὴν Κνωσσὸν τὸν γνήσιον Λαβυρίνθον, αἰδὲ γινώματι διχάζονται ὡς πρὸς τὸ φυσικὸν ἢ χειροποίητον αὐτοῦ. Ἐπικρατεστέρα κρατεῖ ἡ γνώμη, ὅτι ὁ Λαβυρίνθος ὑπῆρξεν οἰκοδόμημα κτιστὸν, σχεδιασθὲν καὶ ἐγεθὲν ὑπὸ τοῦ δεινοῦ ἀθηναίου ἀρχιτέκτονος καὶ μηχανικοῦ Δαιδάλου. Τὸ δαιδάλειον οἰκοδόμημα ἦτο ἀντιγραφὴ ἐτέρου λαβυρίνθου, ὃν ὁ ἀρχιτέκτων τοῦ Κρητικοῦ οἰκοδομήματος εἶχεν ἴδει καὶ σπουδάσει εἰς Αἴγυπτον. Αἱ ὑποπτοὶ ἀδυναμίαι τῆς συζύγου τοῦ Μίνως Πασιφάης, ἡ γέννησις τοῦ Μινωταύρου, καὶ ὁ φόνος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Θησέως συνάπτονται πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ ἐπεισόδια τοῦ Λαβυρίνθου. Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ὁ Λαβυρίνθος τῆς Γόρτυνος εἶναι μέγα καὶ ἀδαπάνητον λατομεῖον παρασχὼν τοὺς λίθους πρὸς τὴν ἀνέγερσιν τῶν τειχῶν τῆς ἀρχαίας Γόρτυνος, καὶ τὰς οἰκοδομητικὰς ἐργασίας τῶν κατοίκων τῆς πόλεως καὶ τῶν περίξ. Ἀπέχει ὥραν μόλις ἀπὸ τοῦ χώρου τῶν ἀνασκαφῶν, καὶ κεῖται ἐπὶ τῆς χαμηλοτέρας κλίσεως τῶν παρακειμένων τῇ Ἰδηβουνῶν. Ἐὰν ὁ ἀναγνώστης εὐαρεσθῇ, ἅς μὲ παρακολουθήσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Λαβυρίνθου τῆς Γόρτυνος. Ἀνῆλθομεν ἤδη τὴν ἐπίπονον ἀνωφέρειαν καὶ ἀφιππεύσαμεν πρὸ τοῦ στομίου τοῦ Λαβυρίνθου. Τὸ χάσμα εἶναι χαμηλὸν μᾶλλον, ταπεινούμενον δὲ ἀνεπαίσθητως ἄγει εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ὁ λίθος εἶναι ψαμμίτης πορώδης καὶ φαιοκίτρινος. Μικρὸν πρὶν ἢ εἰσδύσω εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Λαβυρίνθου ἔστην ἐρευνῶν τὴν ἐσωτερικὴν δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν εἴσοδον, καὶ πυνθανόμενος περὶ τοῦ ὁδηγοῦ ὅστις, ἀντὶ Ἀριάδνης θελκτικῆς, ἔμελλε νὰ μὲ περιαγάγῃ ἐντὸς τῶν ἀπείρων καὶ σχολιωτάτων ἐκείνων ἐλιγμῶν. Ἐνῷ ἠνάπτομεν τὰς ἀναποφεύκτους λαμπάδας, καὶ ἀπεθηκεύομεν εἰς τὰ θυλάκια ἡμῶν ἱκανὰ πυρεῖα διὰ τὴν πιθανὴν περίπτωσιν τῆς ἀποσβέσεως τῶν λαμπάδων μας εἶδον αἶφνης ἀπωτέρω ἐμοῦ προβάλλουσιν, ἐντὸς τοῦ σκότους, στιλπνὴν τὴν κεφαλὴν τοῦ Μινωταύρου, τὰς γνάθους κινούσας, τοὺς ὀφθαλμοὺς στροβιλίζουσιν, καὶ τοὺς ὀδόντας κροτούσαν. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ὁ Μινωταυρος, βραδῶς περιπατῶν, προσήγγιζε πρὸς ἐμέ. Ὅπισθοχώρησα ἐκπληκτος πρὸς τὸ διὰ τῆς ὀπῆς τοῦ σπηλαίου διεισδύον λάθρα φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ ὅτε τὸ θηρίον ἐχώρησε πρὸς τὴν ἐξόδον εἶδον εὐχαρίστως ὅτι δὲν ἦτο τετράποδον, ἀλλὰ δίπονον ἀπλῶς καὶ ἀβλαβέστατον — τοῦλάχιστον τὴν ὥραν ἐκείνην. Ἡ λεφαλή ἦν ἐξέλαβον ὡς τὴν τοῦ Μινωταύρου, καὶ τὸ

(1) Εὐάρεστον ἐκπληρῶ καθήκον μνημονεύων μετὰ τιμῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ κ. Halbherr, ἀρίστου Ἰταλοῦ ἀρχαιολόγου διεσθύνοντος τὰς ἐν Γόρτυνι ἀνασκαφάς. Ὁ κ. Ἀλμπερ διὰ τῶν σπανίων αὐτοῦ πλεονεκτημάτων καὶ τοῦ πεφωτισμένου ζήλου ἐπεσπάσατο τὴν ἐκτίμησιν τῶν συναδέλφων καὶ τὴν εὐλικρινῆ ἀγάπην τῶν Κρητῶν.

κινούμενον σῶμα ἦτο ἀπλούστατα αἰθίωψ δυσ-
ειδής, μὲ σιμὴν τὴν ῥίνα, οὐλὴν τὴν κόμην,
ἀδρὰ τὰ χεῖλη, καὶ τὴν ἐν γένει ἑκφρασιν εἰδε-
χθῆ. Τὸν αἰθίοπα τοῦτον, ἀγαθώτατον τὴν
καρδίαν, ὡς μοὶ εἶπον, καὶ ὑπηρετοῦντα ἐν τῇ
Τουρκικῇ χωροφυλακῇ, εἶχον δώση φιλοφρόνως
ἡμῖν πρὸς συνοδεῖαν αἱ ἐπιτόπιαί ἀρχαί.

(Ἔπεται συνέχεια).

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

ΑΙ ΝΕΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

ἐκ τῶν Ἀθηναϊκῶν Ἐπιστολῶν τοῦ κόμητος de Mouy)

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Οἱ Φράγκοι, οἱ Φλωρεντῖνοι, οἱ Βενετοὶ διῆλ-
θον ὡς κατακτηταί, καὶ ἐκ τῆς ἐν Ἑλλάδι δια-
τριβῆς τῶν ἄλλο δὲν σῶζεται τίποτε παρὰ μό-
νον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὀλίγα ἐρείπια πύργων. Ἡ τουρ-
κικὴ περίοδος δὲν εἶναι ὀλιγώτερον στεῖρα.
Ὅλιγοι θόλοι ἀποκλινεῖς ἐμφαίνουσι μικρὰ ὀθω-
μανικὰ εὐκτήρια, πλὴν δὲ τούτων παρατηρεῖ
τις ἀκόμη ἵχνη βρύσεων, ὧν τὸ σχῆμα κάμνει
κατάδηλον τὴν ἰσλαμικὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ
παλαιὸν τζαμίον πολὺ μέτριον τὴν ὄψιν, ὑψοῦται
ἐν τῷ μέσῳ τῆς παλαιᾶς ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλ-
λὰ καὶ αὕτη ἡ ἀγορά, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν,
ὑπενθυμίζει συνοικίας τινὰς τῆς Κωνσταντινου-
πόλεως καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοῦ παζαρίου. Καὶ
ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Ἀθηνῶν βλέπεις δρομίσκους
πλήρεις κόσμου, πρόσκαιρα παραπήγματα, ξύ-
λινα μᾶγαζεῖα, ῥυπαρὰ καπηλεῖα, τσαρούχια
κρεμάμενα κατὰ ζεύγη, παλαιὰ κλέφτικα του-
φέκια, μαχαίρας σχηματιζούσας δέσμες, μαγει-
ρεῖα καὶ ζαχαροπλαστέα προσβάλλοντα τὰς ῥί-
νας ἕνεκα τῆς δυνατῆς ὁσμῆς τοῦ ἐλαίου καὶ
τοῦ τυρίου. Ἄπειρος δὲ ὄχλος εἶναι ἐκεῖ συνη-
θροισμένος· διαβάται βιαστικοί, ὄμιλοι ἀνθρώ-
πων χειρονομούντων καὶ ῥητορευόντων μὲ ἀστεί-
ρευτον εὐγλωττίαν, ποιμένες φουστανελοφοροῦν-
τες, νησιῶται μὲ κοντὸν ἐνδυμα καὶ κυανᾶς
βράκας, περιφέρονται εἰς τοὺς ἐπισκίους ἐκείνους
ἐλιγμούς. Μικροὶ μεταπράται περιάγουσι τὰ
χειραμάξια τῶν, κύνες, πρόβατα, ὄνοι, αἶγες
καὶ χῆνες ἀναστρέφονται ἐν ἄκρᾳ ἐλευθερίᾳ. Γι-
νεται δὲ θόρυβος καὶ κίνησις ἐπάνω καὶ κάτω ἀ-
κατάπαυστος ἀνθρώπων, ζώων, ἀμαξῶν καὶ πάν-
τες συμπιέζονται καὶ συνωθοῦνται ὡς νὰ ἦσαν
οἰκεῖοι καὶ μὲ ἄκραν ζωηρότητα εἰς τὰς ἀκτῖνας
τοῦ ἡλίου καὶ ὑπὸ τὸν αἴθριον καὶ κυανοῦν οὐ-
ρανόν. Ὁ νεώτερος ἀνατολικὸς βίος ὑπάρχει ἐκεῖ
ζωντανός, φαντάζομαι δὲ ὅτι καὶ ὁ ἀρχαῖος τοι-
οῦτος θὰ ἦτο, διότι βεβαίως καὶ ἡ παλαιὰ ἀ-

γορά, πλὴν τῶν ἐνδυμασιῶν, ἐπαρουσίαζεν ὁ-
μοίαν περίπου ἀταξίαν.

Οἱ ἀρχαιολόγοι ἔχουσι πολὺ συζητήσῃ περὶ
τοῦ ἐὰν ὁ χώρος οὗτος εἶναι αὐτὸς ὁ τῆς παλαιᾶς
τῶν Ἀθηναίων Ἀγορᾶς, ὅπου ἔζη ὁ εὐήθης Δῆ-
μος τοῦ Ἀριστοφάνους, ὅπου ὁ ἀλαστοπόωλης
τῶν Ἰππέων ὕριζε τὸν Παφλαγὸνα Κλέωνα,
ὅπου ὁ Σωκράτης διελέγετο πρὸς τὸν Μένωνα,
τὸν Φίληθον ἢ τὸν Ἀλκιβιάδην τοὺς θεῖους δια-
λόγους του. Δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ λύσω τὸ πρό-
βλημα καὶ νὰ παρακολουθῶ τοὺς διαφόρους
συγγραφεῖς εἰς τὰς σοφὰς αὐτῶν συζητήσεις.
Εἰς ἐκ τῶν ἐταίρων τῆς ἡμετέρας γαλλικῆς Σχο-
λῆς θέτει τὴν ἀρχαίαν Ἀγορὰν πολὺ μακρὰν
τῆς σημερινῆς, εἰς ἄλλο ἄκρον τῆς πόλεως,
ἐπὶ ἐκτεταμένου κενοῦ χώρου ἀντικρύζοντος τὴν
δυτικὴν πλευρὰν τῆς Ἀκροπόλεως. Τὸ πρᾶγμα
εἶναι πιθανόν· ἄλλοι ὁμῶς ἐπιμόνως ἀντέκρουσαν
τὴν γνώμην τοῦ συμπολίτου μας διατεινόμενοι
ὅτι ἡ ἀρχαία Ἀγορά ἔκειτο ὅπου καὶ ἡ σημερι-
νὴ. Ὁμολογῶ ὅτι καὶ ἐγὼ πολὺ κλίνω πρὸς
ταύτην τὴν γνώμην, διότι οἱ λαοὶ δυσκόλως
μεταβάλλουσι τὰς καθημερινὰς τῶν συνηθείας
καὶ δύναται ἐν ἔθνος δεκάκις νὰ ἀλλάξῃ μάλ-
λον τὴν κυβέρνησιν του καὶ τοὺς νόμους του
πρὶν ἀποφασίσῃ νὰ ἐκτοπίσῃ τὸν χώρον ἐπὶ
τοῦ ὁποίου καθ' ἐκάστην συνέρχεται, ὅπου πωλεῖ
καὶ ἀγοράζει τὰ χρεῖωδῆ καὶ ὃν κατέστησε κέν-
τρον τοῦ συνήθους βίου του. Πλὴν δὲ τούτου ἡ
σημερινὴ ἀγορὰ κεῖται εἰς τὸ κέντρον τῆς πα-
λαιᾶς πόλεως, ὅχι δὲ μακρὰν τοῦ τόπου τούτου
μακρὰ ἐπὶ λίθου ἐπιγραφῇ τῶν ἐλληνορωμαϊκῶν
χρόνων, ἐρειδομένη ἐπὶ κίονος ἡρειπωμένου, ἐκ-
θέτει τοὺς ὅρους τῆς ἐμπορίας τῶν ἐλαίων, τὸ
δὲ ἔλαιον ἀπετέλει ἀνέκαθεν τὴν κυριωτάτην
τῶν ἀττικῶν βιομηχανιῶν. Τέλος δέ, ἀρχαῖον
μνημεῖον σχήματος ὀκταγώνου, ὁ καλούμενος
Πύργος τῶν Ἀνέμων, ὃν βραδύτερον θὰ λάβω ἀ-
φορμὴν νὰ περιγράψω, ὑψοῦται ἐγγύτατα τῆς
σημερινῆς ἀγορᾶς. Ὁ πύργος οὗτος περιεῖχε κλε-
ψύδραν ἥτοι ὠρολόγιον τὸ ὁποῖον ἐδείκνυε τὰς
ῥας διὰ τῆς ῥοῆς τοῦ ὕδατος, τὰ δὲ δη-
μόσια ὠρολόγια τοποθετοῦνται πάντοτε πλη-
σίον εἰς τοὺς τόπους, ὅπου γίνεται μεγάλη
συνάθροισις ἀνθρώπων. Τὰ ἐπιχειρήματα ταῦ-
τα εἶναι ἱκανῶς πειστικὰ καὶ διὰ τοῦτο προσ-
κολλῶμαι εἰς αὐτὰ μετὰ χαρᾶς διὰ νὰ γεννᾶ-
ται εἰς ἐμέ ἡ πεποίθησις ὅταν διέωρχμαι διὰ
τῆς σημερινῆς ἀγορᾶς, ὅτι ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ ὁ
συνετὸς Ἰσχύμαχος ἐξέθετε τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀι-
κονομικοῦ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Εὐριπίδου ἐπώλει
τὰ λάχανά της, ἕνεκα τῶν ὁποίων μὲ τόσῃν
πικρίαν ἔσκωπε τὸν τραγικὸν ὁ ποιητὴς τῶν
Σφηκῶν καὶ τῶν Νεφέλων.

Ἐννοεῖται οἰκοθεν ὅτι ἡ μεγάλη ἐμπόρια τῶν
Ἀθηνῶν ἀπὸ πολλοῦ ἤδη καιροῦ ἔχει ἐγκα-